अष्टाध्यायीप्रवेशः

डा. तिलकः एम्. राव्
Veda Vijnana Shodha Samsthanam
Janaseva Premises, Magadi Road,
Channenahalli, Bengaluru - 562130
rao.tilak@gmail.com

vyoma
॥ वाचं धेनुमुपासीत ॥
Saṃskṛtam · Value Education · Technology

1. व्याकरणशास्त्रस्य परम्परा
2. वर्णाः
3. अष्टाध्याय्याः विषयः
4. संज्ञाः
5. अष्टाध्याय्याः अवगमनम्
6. अच्सन्धिः
7. हल्सन्धिः
8. विसर्गसन्धिः
9. सुबन्ताः
10. संख्यावाचकाः
11. अव्ययानि
12. विभक्त्यर्थाः
13. धातवः तेषाम् अर्थाश्च
14. सनादयः
15. कृत्प्रत्ययाः
16. तिङ्प्रत्ययाः
17. तद्धिताः
18. लिङ्गवचननिर्णयः
19. समासः

अष्टाध्याय्याः अवगमनम्

अस्मिन् प्रकरणे ज्ञेयाः विषयाः –

1. विभक्तिम् अवलम्ब्य सूत्राणाम् अवगमनम्
2. सूत्रप्रकाराः
3. विशेषणं तदन्तस्य
4. सर्वादेशः-अन्त्यदेशः
5. टित्-कित्-मित् (आगमः)
6. असिद्धव्यवस्था
7. वर्णानां निर्देशः

सूत्रम् -

सूत्रस्य लक्षणम् एवमुक्तम् –

1. अक्षराणाम् अल्पता,
2. सन्देहराहित्यम्,
3. सारभूतत्वम्,
4. वक्तव्यानां सर्वेषां विषयाणां निरूपणम्,
5. अर्थरहितानाम् अक्षराणाम् अभावः,
6. दोषरहितत्वम् - एते अंशाः यत्र भवन्ति तत् सूत्रम्

अल्पाक्षरम् असन्दिग्धं सारवत् विश्वतोमुखम् अस्तोभम् अनवद्यं च सूत्रं सूत्रविदो विदुः।

विभक्तिम् अवलम्ब्य सूत्राणाम् अवगमनम्

1. षष्ठी प्रथमा सप्तमी
2. पञ्चमी षष्ठी प्रथमा
3. पञ्चमी सप्तमी प्रथमा
4. षष्ठी तृतीया प्रथमा

षष्ठी विभक्तिः

यस्य स्थाने आदेशः भवति तत् स्थानि

सूत्रेषु षष्ठ्या प्रायः स्थानि बोध्यते।

इकः (६) यण् (१) अचि (७)६/१/७६

इक् - इकः

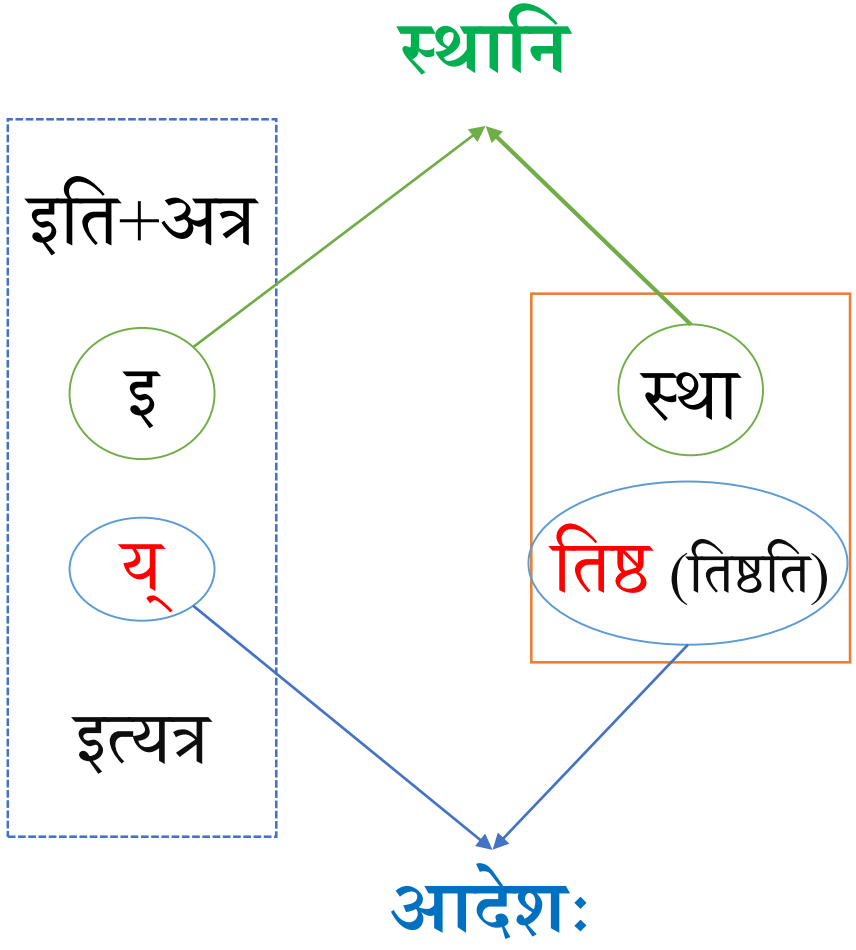

प्रथमा विभक्तिः

सूत्रेषु प्रथमया निर्दिष्टः आदेशः आगमः वा भवति।

इकः (६) यण् (१) अचि (७)६/१/७६

इकः स्थाने यण् भवति.....।

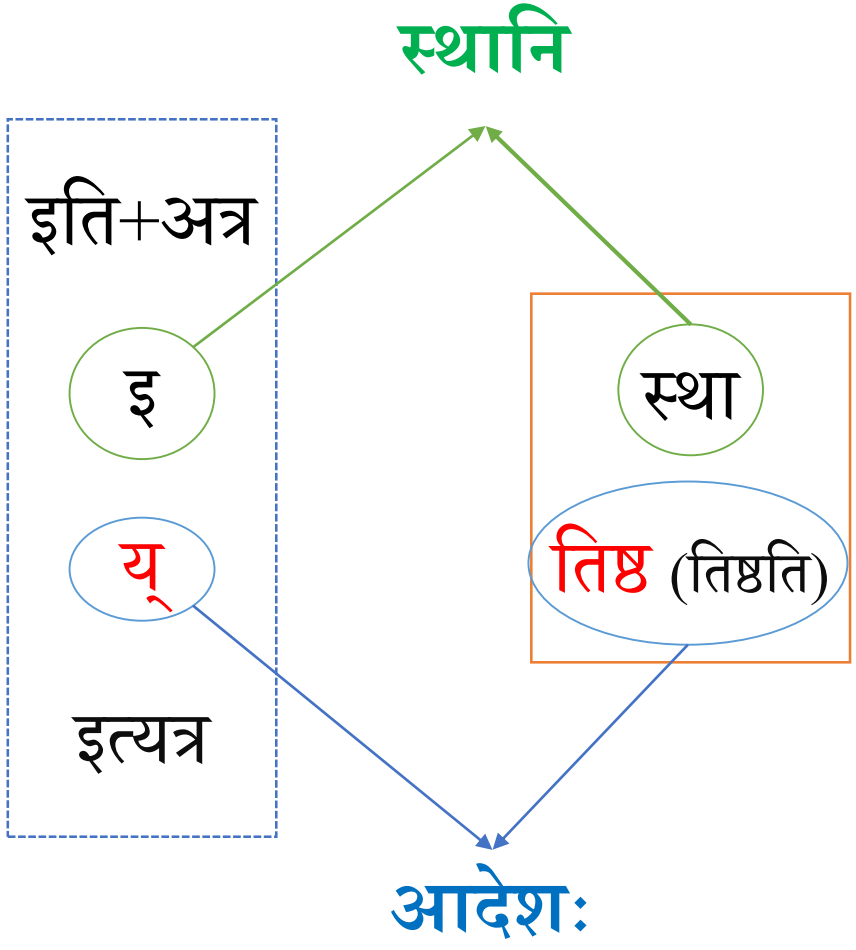

सप्तमी विभक्तिः

सूत्रेषु सप्तम्या निर्दिष्टम् यत् तस्मिन् परे पूर्वस्य कार्यम् (आदेशः आगमः वा) भवति।

इकः (६) यण् (१) अचि (७)६/१/७६

इकः स्थाने यण् भवति अचि परे।

षष्ठी प्रथमा सप्तमी

इकः (६) यण् (१) अचि (७)

इकः स्थाने यण् भवति अचि परे।

इ, उ, ऋ, ऌ स्थाने य व र ल भवन्ति अचि (स्वरे) परे

इति+अत्र

इ

य्

इत्यत्र

vyoma
॥ वाचं धेनुमुपासीत ॥
Samskrtam · Value Education · Technology

षष्ठी (स्थाने) प्रथमा (भवति) सप्तमी (परे)

1. एचः (६) अय्-अव्-आय्-आवः (१) अचि (७)

एचः स्थाने अय्-अव्-आय्-आवः भवन्ति अचि परे।

2. चोः (६) कुः (१) झलि (७)

चोः स्थाने कुः भवति झलि परे।

3. षढोः (६) कः (१) सि (७)

षढोः स्थाने कः भवति सि परे।

अभ्यासः

एचः(६) अय्-अव्-आय्-आवः(१) अचि(७)

एचः स्थाने अय्-अव्-आय्-आवः भवन्ति अचि परे

षढोः(६, द्विवचनम्) कः(१) सि(७)

षढोः स्थाने कः भवति सि परे

झलां(६) जश्(१) झशि(७)

झलां स्थाने जश् भवति झशि परे

झलां(६) चर्(१) खरि(७)

झलां स्थाने चर् भवरि खरि परे

झलां(६) चर्(१) अवसाने(७) वा

झलां स्थाने चर् भवति अवसाने परे विकल्पेन

अनुस्वारस्य(६) ययि(७) परसवर्णः(१)

अनुस्वारस्य स्थाने परसवर्णः भवति ययि परे

तोः(६, तवर्गस्य इत्यर्थः) लि(७, लकारे) परसवर्णः(१)

तोः स्थाने परसवर्णः भवति लि परे

रः(६) रि(७) लोपः(१)

रः स्थाने लोपः भवति रि परे

रः(६) खरवसानयोः(७) विसर्जनीयः(१)

रः स्थाने विसर्जनीयः भवति खरवसानयोः परयोः

विसर्जनीयस्य(६) सः(१) खरि(७)

विसर्जनीयस्य स्थाने सः भवति खरि परे

विसर्जनीयस्य(६) सः(१) शरि(७) वा

विसर्जनीयस्य स्थाने सः भवति शरि परे विकल्पेन

हः(६) ढः(१) झलि(७)

हः स्थाने ढः भवति झलि परे

vyoma
॥ वाचं धेनुमुपासीत ॥
Saṃskṛtam · Value Education · Technology

षष्ठी

- सम्बन्धे
- स्थाने

बालकस्य हस्ते लेखनी अस्ति।

अवयव-अवयवि-भावः

सूत्रे यदा षष्ठ्या अवयव-अवयवि-भाव-सम्बन्धः ज्ञायते तर्हि स्थाने इत्यर्थः नास्ति।

vyoma
॥ वाचं धेनुमुपासीत ॥
Saṃskṛtam · Value Education · Technology

QUESTIONS/DOUBTS?

Email us @

sanskritfromhome@vyomalabs.in

- For downloading course-materials, login @ www.sanskritfromhome.in
- Subscribe to our youtube channel @ vyoma-samskrta-pathasala
- Buy our Samskrita-learning products @ www.digitalsanskritguru.com
- Support our cause for Samskrita-Samskriti @ www.vyomalabs.in

© All the content in this presentation is the intellectual property of Vyoma Linguistic Labs Foundation.

All materials shared in our website are purely for the purpose of personal study.

Replication/reuse in any form without written permission from the organisation is prohibited.